

حل تمرین درس ۵ (کتاب نحو مقدماتی)

پرسش و تمرین درس ۵

۱. علایم اصلی رفع، نصب و جزم مضارع چیست؟
 - ضمه، فتحه و کسره
۲. علامت نصب و جزم افعال خمسه چیست؟
 - حذف نون
۳. در چه صیغه هایی علامت جزم افعال ناقص، حذف حرف عله است؟ مثال بزنید.
 - ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۱۴ لم یدعُ - لا یخشَ - لم یرم
۴. چه هنگام افعال ناقص در حالت رفع و نصب علامت اعرابشان تقدیری است؟
 - حالت رفع: صیغه ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۱۴
 - حالت نصب: در ناقص هایی که آخرش «ی» الف باشد.
۵. عواملی که یک فعل را جزم می دهند را با ذکر دو مثال نام ببرید.
 - لم: لم یدعُ
 - لَمَّا: تَعَلَّمَ الْقِرَاءَةَ وَ لَمَّا يَكْتُبُ
 - لام امر: لِيَتَّقِ
 - لاء نهی: لَا تَلْمِزُوا
۶. عواملی که دو فعل را جزم می دهند را با ذکر سه مثال نام ببرید.
 - اِن، مَن، مَا، مَهْمَا، أَيْ، كَيْفَمَا، اَيْنَمَا، أَيْ، مَتَى، اَيَّانَ (مثال ها در کتاب موجود می باشد)
۷. افعال مضارع ذیل را با حرف «لَمْ» مجزوم کنید.
 - يَنْصُرُ: لَمْ يَنْصُرْ
 - تَنْصُرُونَ: لَمْ تَنْصُرُوا
 - تَنْصُرِينَ: لَمْ تَنْصُرِي
 - تَقُولَانِ: لَمْ تَقُولَا
 - أَقُولُ: لَمْ أَقُولْ
 - يَدْعُو: لَمْ يَدْعُ
 - نَدْعُو: لَمْ نَدْعُ
 - يَخْشَى: لَمْ يَخْشَ
 - تَخْشَى: لَمْ تَخْشَ
 - يَزْمِيَانِ: لَمْ يَزْمِيَا

- تَزْمِين: لَمْ تَزْمِي
- أَزْمِي: لَمْ أَزْمِ
- يَدْعُونَ: لَمْ يَدْعُوا
- يَخْشُونَ: لَمْ يَخْشَوْا
- أَخْشَى: لَمْ أَخْشَ
- أَدْعُو: لَمْ أَدْعُ

پرسش های عمومی درس ۵

۱. تعریف و فایده علم نحو چیست؟
 - علم نحو از چگونگی ارتباط کلمات عربی و حرکات آخر آنها سخن می گوید. فایده محفوظ ماندن از خطا در گفتار و نوشتار است.
۲. عامل چه فرقی با معمول دارد؟ مثال بزنید.
 - عامل کلمه ای است که بر معمول تاثیر می گذارد. ذهب زیدٌ
 - ذهب: عامل
 - زیدٌ: معمول
۳. اعراب چیست و معرب چه کلمه ای است؟
 - اعراب اثری است که توسط عامل در آخر کلمه به وجود می آید. معرب کلمه ای که آخر آن به سبب عوامل تغییر می پذیرد.
۴. چه تفاوتی میان اعراب و بناء و میان معرب و مبنی وجود دارد؟
 - بناء: ثابت ماندن آخر کلمه مبنی است.
 - اعراب: اثری که توسط عامل در آخر کلمه به وجود می آید.
 - مبنی: کلمه ای که حرکتش تغییر نمی کند.
 - معرب: کلمه ای که حرکتش تغییر می کند.
۵. کلمات مبنی از نظر حرکت حرف آخر بر چند قسم اند؟ مثال بزنید.
 - مبنی بر ضم: نحنُ - مندُ
 - مبنی بر فتح: هوَ - الذینَ
 - مبنی بر کسر: لَ - الیسَ
 - مبنی بر سکون: هم - هذا
۶. علم نحو پیرامون چند موضوع بحث می کند؟ توضیح دهید.
 - کلمه و کلام؛

- کلمه: چگونگی حرکت آخر آن در جمله
- کلام: از جهت پیوند اجزای آن با هم
- ۷. علامت بناء فعل ضَرَبًا وِ اِضْرِبًا چیست؟
 - ضَرَبًا: مبنی بر فتح
 - اِضْرِبًا: مبنی بر حذف نون
- ۸. فعل مضارع چه هنگام مبنی است؟ مثال بزنید.
 - صیغه ۶: يَذْهَبْنَ
 - صیغه ۱۲: تَذْهَبْنَ
- ۹. اعراب ظاهری چه فرقی با اعراب تقدیری دارد؟
 - ظاهری: اعراب آن در آخر کلمه ظاهر می شود
 - تقدیری: به علتی علامت اعراب در آخر کلمه ظاهر نمی شود
- ۱۰. چند دسته اسم اعرابشان تقدیری است؟ و کدام یک در هر سه حالت رفع، نصب و جر دارای اعراب تقدیری اند؟
 - اسم مقصور: همه حالت
 - اسم منقوص: غیر از فتحه بقیه تقدیری
 - اسم متصل ی متکلم: همه حالات
- ۱۱. چه هنگام فعل مضارع مرفوع است؟
 - اگر ادوات نصب و یا جزم سر آن نباشد و فعل تنها باشد.
- ۱۲. در چه صیغه هایی علامت جزم افعال ناقص حذف حرف عله است؟ مثال بزنید.
 - ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۱۴ لم يدعُ لا تخشَ
- ۱۳. چه هنگام افعال ناقص در حالت رفعی و نصبی، علامت اعرابشان تقدیری است؟
 - حالت رفعی: در صیغه های ۱، ۴، ۷، ۱۳، ۱۴
 - حالت نصبی: اگر فعل ناقص با «ی» الف باشد
 - ان یخشی منصوب با فتحه تقدیری
- ۱۴. عواملی که یک فعل را جزم می دهند چه فرقی با عوامل جازم دو فعل دارند؟
 - پاسخ در کتاب موجود می باشد
- ۱۵. لَمَّا و لَمَّا چه تغییرات لفظی و معنوی ای در فعل مضارع به وجود می آورند؟
 - لَمَّا: ماضی نقلی منفی
 - لَمَّا يَكْتُبُ: هنوز ننوشته است.

• لَمْ: ماضی ساده منفی

• لَمْ يَنْصُرْ: یاری نکرد

۱۶. لام امر و لاء نهی چه فرقی با یکدیگر دارند؟

• لام امر: طلب

• لاء نهی: طلب ترک فعل

• لِيَتَّقَ: باید خدا ترس باشد

• لَا تَلْمِزُوا: عیب جویی نکنید

۱۷. آیا عواملی که دو فعل را جزم می دهند دارای شرط و جزاء می باشند؟ توضیح دهید.

• دارای جزاء: جواب شرط

۱۸. کدام یک از عوامل جزم حرف می باشند و کدام یک اسم؟

• حرف: لم - لما - لام امر - لاء نهی - إن - اذما

• اسم: اینما - حیثما - انی - متی - مهما - ایان - کیفما - ای - من - ما

۱۹. کدام یک از ادوات شرط جازم برای زمان و کدام یک برای مکان هستند؟

• زمان: اذما - مهما - متی - ایان

• مکان: حیثما - اینما - آئی

۲۰. مجزوم شدن فعل مضارع پس از فعل امر به چه دلیل است؟

• جواب شرط است برای ان شرط و فعل شرط

تمرین های عمومی درس پنجم

۱. چهارده صیغه افعال مضارع ذیل را در حالت رفعی، نصبی و جزمی در دوازده ستون صرف کرده و تغییرات لازم را انجام دهید و با یکدیگر مقایسه کنید.

يَنْصُرُ . يَدْعُو . يَزِمِي . يَخْشَى

۲. کلماتی که با خط مشخص شده اند، آیا معرب اند یا مبنی؟ در هر صورت علامت اعراب و علامت بناء هر کدام را تعیین کنید.

۱) قرآن کریم: وَ يَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

• يَقُولُونَ: معرب - مرفوع با نون

• مَتَى: مبنی بر سکون

• هَذَا: مبنی بر سکون

• الْوَعْدُ: معرب - ضمه

• إِنَّ: مبنی بر سکون
 • كُنْتُمْ: مبنی بر سکون
 (۲) قرآن کریم: اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ الَّذِي اُنْقَضَ ظَهْرَكَ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ
 فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا اِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَاِلَى رَبِّكَ فَارْغَب.

- اَ: مبنی بر فتح
- لَمْ: مبنی بر سکون
- نَشْرَحْ: معرب و مجزوم
- صَدْرَ: معرب، فتحه
- كَ: مبنی بر فتح
- وَوَضَعْنَا: مبنی بر سکون
- الَّذِي: مبنی بر سکون
- اُنْقَضَ: مبنی بر فتح
- لَكَ: مبنی بر فتح
- فَاِنَّ: مبنی بر فتح
- يُسْرًا: معرب - فتحه
- اِنَّ: مبنی بر فتح
- فَاِذَا: مبنی بر سکون
- فَرَغْتَ: مبنی بر سکون
- فَاَنْصَبْ: مبنی بر سکون
- وَاِلَى: مبنی بر سکون
- فَارْغَبْ: مبنی بر سکون

(۳) رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم: مَنْ قَبِلَ وَلَدَهُ كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ حَسَنَةً، وَمَنْ فَرَّحَهُ فَرَّحَهُ
 اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ عَلَّمَهُ الْقُرْآنَ دُعِيَ بِالْأَبْوَيْنِ فَيُكْسِيَانِ حُلَّتَيْنِ يُضِيءُ مِنْ نَوْرِهِمَا وُجُوهُ
 أَهْلِ الْجَنَّةِ.

- كَتَبَ: مبنی بر فتح
- حَسَنَةً: معرب، فتحه
- اللّٰهُ: معرب، ضمه
- يَوْمَ: معرب، فتحه
- دُعِيَ: مبنی بر فتح

- فَيَكْسِيَانِ: معرب و مرفوع با نون
- يُضَىءُ: معرب مرفوع با ضمه
- مِنْ: مبنی بر سکون

۳. افعال مضارع مرفوع و منصوب درس چهارم (پرسش و تمرین ۹، ۱۰) را به وسیله عوامل جزم، مجزوم کرده و باز نویسی نمایید.

۴. در عبارات ذیل افعال مضارع را تعیین کنید و عامل و علامت رفع، نصب و جزم هر کدام را بنویسید.

(۱) قرآن کریم: وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ.

- يُرِيدُ: مرفوع با ضمه
- أَنْ يَتُوبَ: منصوب با فتحه

(۲) قرآن کریم: يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ.

- يَمْحَقُ: مرفوع با ضمه
- يُزِيهِ: مرفوع با ضمه تقدیری

(۳) قرآن کریم: وَ يُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا.

- وَ يُحِبُّونَ: مرفوع با نون
- أَنْ يُحْمَدُوا: منصوب با حذف نون
- لَمْ يَفْعَلُوا: مجزوم با حذف نون

(۴) قرآن کریم: لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُؤَلِّدْ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ.

- لَمْ يَلِدْ: مجزوم با سکون
- وَ لَمْ يُؤَلِّدْ: مجزوم با سکون
- وَ لَمْ يَكُنْ: مجزوم با نون

(۵) قرآن کریم: وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ.

- يُعَلِّمَانِ: مرفوع با نون
- حَتَّى يَقُولَا: منصوب با حذف نون
- فَلَا تَكْفُرْ: مجزوم با سکون

(۶) قرآن کریم: إِنْ يَشَأْ يُرْحَمَكُمْ أَوْ إِنْ يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ.

- إِنْ يَشَأْ: مجزوم با سکون - جمله شرط
- يُرْحَمَكُمْ: مجزوم با سکون - جواب شرط
- إِنْ يَشَأْ: جمله شرط - مجزوم با سکون

- يُعَدُّبُكُمْ: جواب شرط - مجزوم با سكون
- (٧) قرآن كريم: لا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ.
- لا تَلْمِزُوا: مجزوم با حذف نون
- ولا تَنَابَرُوا: مجزوم با حذف نون
- (٨) قرآن كريم: إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ.
- إِنْ تَنْصُرُوا: جمله شرط ، مجزوم حذف نون
- يَنْصُرْكُمْ: جواب شرط ، مجزوم با سكون
- (٩) قرآن كريم: وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا.
- يَتَّقِ: جمله شرط ، مجزوم به حذف عله
- يَجْعَلْ: جواب شرط ، مجزوم با سكون
- (١٠) قرآن كريم: أَيُّنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ.
- تَكُونُوا: جمله شرط مجزوم با حذف نون
- يُدْرِكْكُمُ: جواب شرط، مجزوم با سكون
- (١١) امام على عليه السلام: لَنْ يُثْمَرَ الْعِلْمُ حَتَّى يُقَارِنَهُ الْحِلْمُ.
- لَنْ يُثْمَرَ: منصوب با فتح
- حَتَّى يُقَارِنَهُ: منصوب با فتح
- (١٢) امام على عليه السلام: لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوَلَدُكَ، وَلَكِنَّ الْخَيْرَ أَنْ يَكْثُرَ عِلْمُكَ، وَأَنْ يَعْظُمَ حِلْمُكَ، وَأَنْ تُبَاهِيَ النَّاسَ بِعِبَادَةِ رَبِّكَ.
- أَنْ يَكْثُرَ: منصوب با فتح
- أَنْ يَكْثُرَ: منصوب با فتح
- أَنْ يَعْظُمَ: منصوب با فتح
- أَنْ تُبَاهِيَ: منصوب با فتح
- (١٣) إِحْفَظَا الْعِلْمَ كَيْ تَفُوزَا بِالنَّجَاحِ.
- إِحْفَظَا: (امر) مجزوم با حذف نون
- كَيْ تَفُوزَا: منصوب با حذف نون
- (١٤) أَنَّى تُسَافِرُ تُصَادِفُ خَيْرًا.
- تُسَافِرُ: جمله شرط - مجزوم با سكون
- تُصَادِفُ: جواب شرط - مجزوم با سكون